

Світлана ПРИВАЛОВА,

orcid.org/0000-0001-9445-8773

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання

Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

(Глухів, Сумська область, Україна) privalovasvitlana@gmail.com

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ У ФІЛОСОФСЬКОМУ ТРАКТАТІ «ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІЇ» В. ВИННИЧЕНКА

У статті окреслено авторське відтворення історії української революції у філософському трактаті «Відродження нації».

Революції вносять кардинальні зміни у розвиток держав і народів. Революція 1917–1921 рр. збудила українців і продемонструвала їхній державотворчий потенціал, разом з тим засвідчила про політичну незрілість нації. В українській історіографії тема Української революції знайшла достатньо широке висвітлення.

Більшість провідних діячів Української революції залишила спогади, щоденники, епістолярії, праці історико-мемуарного характеру, що зумовлено потребою осмислити причини невдач державотворчих проектів, прокоментувати власні позиції, дати оцінку політичним силам, постатям, здійснити історичну фіксацію подій.

Загальновідома праця В. Винниченка «Відродження нації» поєднує в собі елементи історичного дослідження, мемуарів, публіцистики і навіть белетристики. Виклад матеріалу автор подає у хронологічній послідовності, робить спробу періодизації революційних подій та державотворчого процесу в Україні, поклавши в основу соціально-класовий принцип.

Відродження національної свідомості – складний і багатоступеневий процес втілення в життя соціально здорового суспільства національної ідеї.

Винниченко засвідчує, що Українська революція, що так вдало розпочалася для українства, жертовність, покладена на вітар боротьби за незалежність учасниками змагання, у кінцевому підсумку закінчилися трагічно для великої волелюбної державотворчої нації. Революція зазнала поразки. Проте боротьба народу за своє визволення не закінчилася. Революція продемонструвала великий потенціал українства до визвольних змагань і збагатила людство досвідом, який заслуговує глибокого аналізу та вивчення.

«Відродження нації» – історико-публіцистичний трактат, який виходить за рамки власне художнього твору, оскільки це історіографічна праця, у якій письменником окреслені сторінки історії України 1917–1920 рр. Революційні події в Україні відтворені через призму авторського сприймання. Погляди В. Винниченка не вкладалися в радянську доктрину революції, саме з цієї причини праця значний час не була відома в Україні.

Події кожного періоду письменник передає через систему розділів, які розбиває на окремі параграфи.

В. Винниченко приділив пильну увагу не лише самим подіям відродження, а й морально-етичному розвитку революційних подій. Автор намагається відтворити справжні факти подій революції, діяльності уряду, проаналізувати причини поразки революції.

Ключові слова: *філософський трактат «Відродження нації», ідея державності, українська революція.*

Svitlana PRIVALOVA,

orcid.org/000-0001-9445-8773

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Ukrainian Language, Literature and Teaching Methods

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

(Hlukhiv, Sumy region, Ukraine) privalovasvitlana@gmail.com

HISTORY OF THE UKRAINIAN REVOLUTION IN V. VYNNYCHENKO'S PHILOSOPHICAL TREATY “REVIVAL OF THE NATION”

Revolutions make radical changes in the development of states and peoples. The revolution of 1917–1921 aroused the Ukrainians and demonstrated their state-building potential, at the same time testifying to the political immaturity of the nation. In Ukrainian historiography, the topic of the Ukrainian revolution has been widely covered.

The vast majority of leading figures of the Ukrainian revolution left memoirs, diaries, epistolary, historical and memoir works, due to the need to understand the causes of failures of state-building projects, comment on their positions, evaluate political forces, figures, make historical recordings.

V. Vynnychenko's well-known work "Renaissance of the Nation" combines elements of historical research, memoirs, journalism and even fiction. The author presents the material in chronological order, tries to periodize revolutionary events and the state-building process in Ukraine, based on the social-class principle.

The revival of national consciousness is a complex and multi-stage process of implementing a national idea in the life of a socially healthy society.

Vynnychenko testifies that the Ukrainian revolution, which began so successfully for Ukrainians, the sacrifice placed on the altar of the struggle for independence by the participants of the competition, ended tragically for the great freedom-loving nation-building nation. The revolution was defeated. However, the people's struggle for their liberation did not end. The revolution demonstrated the great potential of Ukrainians for the liberation struggle and enriched humanity with experience that deserves in-depth analysis and study.

"Renaissance of the Nation" is a historical and journalistic treatise that goes beyond the actual work of art, as it is a historiographical work in which the writer outlines the pages of Ukrainian history 1917-1920. Revolutionary events in Ukraine are reproduced through the prism of the author's perception. V. Vynnychenko's views did not fit into the Soviet doctrine of the revolution, which is why the work was not known in Ukraine for a long time.

The writer conveys the events of each period through a system of sections, which are divided into separate paragraphs.

V. Vynnychenko paid close attention not only to the events of the revival itself, but also to the moral and ethical development of revolutionary events. The author tried to reproduce the real facts of the events of the revolution, the activities of the government, to analyze the reasons for the defeat of the revolution.

Key words: *philosophical treatise "Renaissance of the Nation", the idea of statehood, the Ukrainian revolution.*

Постановка проблеми. Ідея державності, шляхи та засоби боротьби за її реалізацію, аналіз причин, що зумовлювали втрату Україною державно-політичної самостійності, були ключовими проблемами української політичної думки на різних історичних етапах її розвитку. Найбільш досліджуваним періодом є перша половина минулого століття, зокрема час Української революції.

Аналіз досліджень. У вітчизняній історіографії тема Української революції знайшла достатньо широке висвітлення. Значний внесок у її структурування здійснили В. Верстюк, В. Горак, С. Кульчицький, І. Лисяк-Рудницький, Н. Миронець, В. Солдатенко, Ю. Шаповал та інші.

Мета статті – дослідити відтворення історії української революції у філософсько-мемуарній праці «Відродження нації» В. Винниченка.

Виклад основного матеріалу. «Відродження нації» – історіографічна праця, у якій В. Винниченко відтворив власне бачення революційних подій 1917–1920 рр. в Україні. «Періодові будівництва УНР присвячено ґрунтовне дослідження «Відродження нації» В. Винниченка – політично-публіцистичний трактат, у якому всебічно, проте дещо суб'єктивно й емоційно проаналізовано події в Україні 1917–1919 рр. У багатотомнику В. Винниченко намагався визначити причини поразки української національної революції 1917–1920 рр., презентував власну концепцію листопадового повстання, яке назвав національно-селянсько-робітничою революцією» (Привалова, 2019: 45).

У червні 1919 року Винниченко розпочав працю про історію відродження української державності в 1917–1919 роках. Митець планував написати есе обсягом 10 аркушів, а вийшов тритомник. Остаточно рукопис було завершено

у лютому 1920 року, менше ніж за 8 місяців. Письменник вважав важливим донести до українського читача власний погляд на Українську революцію. Події кожного періоду митець передає через систему розділів, які розбиває на окремі параграфи.

Місце видання книги автор окреслив «Київ – Відень», що акцентує увагу на власній органічній єдності з Батьківщиною і на громадянській позиції людини, яка надзвичайно гостро переживає ситуацію в Україні.

Погляди В. Винниченка не вкладалися в радянську доктрину революції, тому трактат не було включено до жодного зібрання творів письменника. Виданий 15-тисячним тиражем твір тривалий час був доступний тільки зарубіжному читачеві. В Україні незначна кількість примірників трактату потрапила до спеціальних фондів бібліотек. У 1990 році праця В. Винниченка була опублікована Політвидавком України, що остаточно засвідчило про повернення доробку митця співвітчизникам. Також «Відродження нації» орієнтовно у цей же час публікували часописи «Наука і суспільство» та «Дніпро», а у 2008 році праця вийшла окремою книгою.

У роботі митець досить широко використав документи та матеріали преси, що надало їй дослідницьких рис. Державні інституції, провідні політичні діячі, огляди джерел та документальні нариси відтворені через призму власного суб'єктивного авторського бачення.

Історико-політичний трактат «Відродженні нації» є важливим для розуміння сприйняття історичних подій в Україні на початку минулого століття, проте праця певною мірою позбавлена об'єктивності, повного уявлення про історичний процес зазначеного періоду.

Історія відродження української нації з початку революції автором поділена на чотири доби. Поняття доби є ніби невідповідним до того часу, які охоплюють певні описи доби і містять у собі глибокий національний, політичний і соціальний зміст. Автором вони названі: доба Центральної Ради з двома періодами: 1 – період революційної організації державності й морально-правової влади, 2 – період юридично-правової держави; доба Гетьманщини; 3 – доба Директорії; 4 – доба Отаманщини.

В основу такого поділу покладено роль соціальних верств під час подій 1917–1920 рр. Так, чинником доби Центральної Ради, на думку митця, була свідомо національна демократія без різниці класів. Для доби Гетьманщини характерна визначальна роль класу буржуазних і реакційних сил. У добу Директорії домінуюча роль відведена пролетаріату. Головним чинником доби Отаманщини є військові, які ідеологічно репрезентують дрібне міщанство.

В історії України, її боротьбі за державність, утвердженні демократії як форми правління непересічною величиною залишається Українська Центральна Рада (УЦР), яка своєю діяльністю поклала край поширеним сумнівам щодо самого факту існування українського народу, а українське питання стало одним з ключових питань національно-демократичної революції. На думку автора, уся історія відносин між Росією та Україною упродовж 250 років з моменту злуки цих двох держав є планомірне, безоглядне нищення української нації.

Про офіційну появу ЦР В. Винниченко у своїй праці зазначає так: *«І з цього пішла Українська Центральна Рада (март 1917 року). Це був вислов усієї нації»* (Винниченко, 1920). 3 червня 1917 р. відбулися четверті національні збори Української Центральної Ради. Політичні діячі виступили зі зверненням до українського народу із закликом, за форму заклику було обрано універсал. 10 червня на II Всеукраїнському військовому з'їзді був оприлюднений перший конституційний акт Української держави, який отримав назву I Універсалу Української Центральної Ради. Про реакцію народу на універсал у праці «Відродження нації» засвідчено: *«коли вона оповістила свій Універсал, вибух ентузіазму прокотився могутньою, всезмиваючою хвилею по Україні. Все, що було хоч трохи національно свідомого на українській землі, все від старого до малого в екстазі підвело руки до гори й присяглося на вірність своїй вищій інституції. Вся свідомо й напівсвідомо Україна за тих днів, як військовий З'їзд, стала на коліна й молитовно,*

в захваті визволення, в запалі смілости, в високій, піднесеній готовності до боротьби, до творчості заспівала «Ще не вмерла Україна, і слава, і воля...» (Винниченко, 1920).

16 липня 1917 року в залі Педагогічного Музею відбулось урочисте засідання Центральної Ради, на якому Голова Генерального Секретаріату оголосив два історичні документи: Другий Універсал Центральної Ради й Декларацію Тимчасового Уряду. Складна політична ситуація в країні, незгода між політичними діячами зумовила появу III Універсалу. 29 жовтня 1917 р. голова першого (соціал-демократичного) уряду Центральної Ради практично визнав бездіяльність генеральних секретарів у справі розбудови державної урядової та адміністративної служби. Остаточну долю УНР зумовила економічна криза. Не спромігшись опанувати ситуацію, українська соціалістична влада втратила прихильність робітників (через несплату заробітної платні) і селян (через невіршеність земельного питання). Відсутність армії залишила УНР беззахисною.

Прагнення самостійної України зумовлювалося не внутрішніми потребами чи бажанням побудувати національну державу власними силами, а виключно необхідністю підписання сепаратної угоди з Німеччиною для запрошення кайзерівських військ з метою знищити владу Рад. Керівники Центральної Ради сподівались повернути втрачені позиції за допомогою окупантів. Від 29 квітня 1918 р. Центральна Рада припинила своє існування. Повалення Центральної Ради стало рубіжною віхою перебігу Української революції, яка ознаменувала завершення її національно-демократичного етапу.

У другому розділі нарису «Відродження нації» В. Винниченко досліджує соціально-політичні зміни за доби Гетьманщини. Повернення землі поміщикам, примусове вилучення хліба, каральні експедиції окупаційних військ викликали бурхливу реакцію українського селянства, і боротьба з гетьманським урядом набирала радикальних форм. У різних кутках України створювались повстанські загони. Селянські повстання послабляли місцеву адміністрацію, викликали загальне недовір'я до гетьманського уряду. Доба Гетьманату, яка прийшла на зміну Українській Народній Республіці, характеризується внутрішніми складними і певною мірою навіть суперечливими суспільно-політичними процесами в Україні, кардинальною зміною ситуації у світі, зумовленою закінченням Першої світової війни. Актуальним і нині є питання про ступінь залежності гетьманської влади від німецького блоку, про причини

проголошення гетьманом маніфесту про федерацію з Росією, його ставлення до української державності та ін.

Під час Гетьманату відбувається нищення національних здобутків українства: *«Доба Гетьманщини дає нам ще одну лекцію історії. На арену боротьби виводиться ще один противник національного українського відродження – велика буржуазія України. І вся ця доба є неперестанне, настійне нищення всякими способами національних здобутків українства»* (Винниченко, 1920).

У розділі «Гетьманський переворот» В. Винниченко аналізує державний переворот, який ніби приніс для української держави давно очікувані зміни: відбулися нові реформи, закони, до влади прийшли ті, кого обрав народ, проте й не дав жаданої самостійності: *«державний переворот, учинений німецькими генералами, не вважаючи на всю свою понуру серйозність по суті, формою виконання надзвичайно нагадував оперетку, в якій було тільки дві серйозні фігури: Центральна Рада й німецький генерал»* (Винниченко, 1920).

У розділі «Національна контрреволюція гетьманщини» публіцист засвідчує про абсурдність ситуації: увесь устрій держави – буржуазний; усі урядові й державні апарати передано буржуазії; держава є українською, а в країні висміюють усе українське: *«Все навкруги було неукраїнське, всі «приличні люди», з якими можна поговорити – не українці»* (Винниченко, 1920).

У четвертому розділі «Підготовка до повстання» йдеться про політичну діяльність автора праці у цей час: *«... для мене було ясно, що тільки силою можна вирвати владу з рук буржуазних клас»* (Винниченко, 1920). В. Винниченко запропонував Центральному Комітеті УСДРП розглянути пропозицію збройної боротьби з гетьманщиною, яку було відхилено: *«З цього я побачив, що навіть у своїй організації треба бути обережним і на своїй пропозиції не настоював, не маючи ще в руках таких даних, якими міг би переконати своїх товаришів по партії»* (Винниченко, 1920). Митець також засвідчує, що йому самому загрожує арешт: *«ні я, ні члени нашої організації дома вже не ночували, а крім того вдень нас охороняли озброєні револьверами українці-студенти»* (Винниченко, 1920).

В. Винниченко зазначає, що 13-го листопада 1918 року відбулося історичне таємне засідання, яке закінчило добу Гетьманщини на Україні. Нетривалий період функціонування гетьманату був зумовлений наступними причинами: залежністю від центральноєвропейських імперій, перебуванням чужоземних військ на українській

території, продовженням Першої світової війни, несприятливими кінцевими результатами цієї війни для України. Гетьманат П. Скоропадського постав як альтернатива парламентській УНР.

Питання про легітимність гетьманської влади у контексті зміни державних утворень доби Української революції залишається актуальним. Так, прихильники доби Гетьманату були схильні до усунення Центральної Ради шляхом державного перевороту, а лідери доби Директорії визнавали повалення гетьманату виключно через збройне повстання.

Доба Директорії УНР бере початок від листопада 1918 року. Гетьманський уряд передав свої повноваження Директорії. Українська Народна Республіка була відновлена, а Консервативна Українська Держава гетьмана П. Скоропадського усунута з політичної арени.

Основою політичної системи УНР був компроміс між парламентською та радянською системами влади. Верховною владою в Україні став Конгрес трудового народу. Директорія була визнана тимчасовим верховним органом влади, який має передати її народу в особі Трудового конгресу. У соціальній сфері домінуючим визнано метод класового поділу суспільства. Згідно Декларації влада в Україні повинна належати трудящим – робітникам, селянам та трудовій інтелігенції. Програмний документ Директорії мав декларативний характер, а проголошені у ньому принципи були відірвані від реалій життя. Винниченко зазначав, що домінуючим класом у суспільстві є селяни, тому соціалізм в Україні не можна впроваджувати за російським сценарієм.

14 листопада 1918 року С. Петлюра оприлюднив Універсал від власного імені, не узгодивши його з іншими членами Директорії. Директорія не мала власної політичної платформи, тому за мету визнано лише ліквідацію гетьманщини. Обрана тактика – уникнення соціально-політичних гасел – забезпечила масову підтримку та швидкий розвиток виступу. Повстанням було охоплено величезну територію України.

В. Винниченко наголошував на необхідності *«не випустити ініціативи й керівництва з національно-українських рук, щоб тим зберегти національні й державні наші завойовання в цій революції»* (Винниченко, 1920). Більшість членів Директорії на чолі з С. Петлюрою негативно поставилась до зазначених пропозицій. Митець звинуватив своїх опонентів у «обивательстві»: *«... розуміється, їхній «поміrkований», дрібно-буржуазний світогляд, психіка обивателів, яких національне чуття втягло в революцію, а обста-*

вини зробили політичними діячами. Для них, натуральна річ, чудно й страшно було уявити самих себе більшовиками» (Винниченко, 1920).

Про складне військове становище України у добу Директорії Винниченко засвідчує так: «Остання надія революціонерів була на об'єднання з Великою революційною Україною... Рада Державних Секретарів... звернулася до Директорії з пропозицією об'єднання двох Республік в одну українську державу. Директорія охоче прийняла цю пропозицію... Остаточне вирішення цієї згоди мало статися по взяттю Києва» (Винниченко, 1920).

В. Винниченко зазначає, що відмова німецької армії чинити опір наступаючим республіканським військам і дозволила розбити гетьманців та взяти 14 грудня столицю. Перші тижні перебування у Києві, як наголошує Винниченко, Директорія провела у самовихваляннях та бездіяльності: «Мені було соромно й тяжко від цього смішного, декоративного самовихваляння» (Винниченко, 1920).

Важливим документом в Україні часів Директорії стала «Декларація Директорії Української Народної Республіки», яка засвідчила про необхідність організації внутрішнього життя країни. За своєю тематичною структурою Декларація умовно поділялася на три основних частини: економічну, політичну і соціальну. В основу будівництва держави було покладено «трудоий принцип», згідно якого влада повинна була належати трудовим радам: вища державна влада передавалася Директорії УНР, законодавча – Трудовому конгресу, виконавча – уряду (Раді Народних Міністрів), а на місцях – трудовим радам селян, робітничому класу, трудовій інтелігенції. Також зазначалося, що уряд представляє інтереси робітників, селян і трудової інтелігенції.

Показовим є й те, що виборчих прав не отримали військові. Автор ніби підкреслює факт тимчасовості посади Головного Отамана: якщо не буде армії (селяни повинні повернутися до мирної праці), то посада Отамана анулюється.

Резонансною подією в політичному житті України став Акт злуки двох українських держав – УНР (Наддніпрянської України) та Західноукраїнської Народної Республіки (Галичина, Буковина і Закарпаття) в єдину Соборну Незалежну Українську Державу – Українську Народну Республіку, проголошену 22 січня 1919 року.

Документи 1919 року засвідчують про анархію в Україні. Незважаючи на заклики Директорії зберігати спокій і порядок, селяни масово здійснювали самовільні захоплення земель, випасали худобу на зернових посівах, нищили ліси, обкрадали та руйнували економію, не визнаючи розпоря-

дження земельних управ. Представники місцевої адміністрації не могли вирішити цю проблему.

Основною перешкодою для демократичних та аграрних змін було перебування України в стані війни на декілька фронтів. Також в уряді Директорії не було єдності.

Доба Директорії скінчилася. Причинами її занепаду, на думку В. Винниченка, є: внутрішні сили (дрібнобуржуазність, невизначеність, хисткість української партійної демократії) і сили зовнішні (Антанта, німецьке військо й головним чином націоналістична й імперіалістична течія російських комуністів).

Доба Отаманщини. Цю дефініцію автор використовував для характеристики негативної діяльності військових формувань національного спрямування, які допускали свавільні дії та невиконання наказів. В. Винниченко як голова Директорії намагався негайно підпорядковувати військові формування політичній владі та обмежити права отаманів, наданих їм в умовах антигетьманського повстання для встановлення влади Директорії на периферії. Він закликав приборкати отаманщину, тобто керівників самочинних та слабо координованих отаманських формувань, які мали чітку ідеологію та стратегію, уживши для цього найсуворіших заходів. Саме в діях отаманів Винниченко вбачав найбільшу загрозу для Української революції вже на початку 1919 року: «Безконтрольність, безвідповідальність, самовладність, нездатність до організації, безпринципність, малоросійський патріотизм і безглуздий шовінізм, словом, усі ті риси, якими означалась отаманщина з самого початку, але які в кращих умовах стримувались сторонніми факторами, тепер випнулися, оголились, як смердючі рани, й отруювали круг себе все оточення» (Винниченко, 1920). Митець наголошував: негайно, при перших виявах невиконання наказів, покарати винних та позбавити отаманів права керувати територіями, передавши владу виборним органам. Винниченко вимагав від С. Петлюри як Головного Отамана покарати ватажків, які перешкоджали діяльності місцевих органів влади і діяли всупереч постановам Директорії та Ради Міністрів.

На думку В. Винниченка, відповідальність за розгул отаманщини повинні нести керівні центри УНР, у першу чергу Голова Директорії, Головний Отаман С. Петлюра: «Отаманом міг стати всякий, хто хотів. Головним отаманом видавалось посвідчення, що такий-то має формувати «загін», йому давалось кілька мільйонів карбованців і новий отаман починав свою діяльність. Ніякого, розуміється, ні відчиту, ні контролю, ні

відповідальності за гроші й за свою «діяльність» ці «національні герої» за прикладом «головного національного героя» не визнавали. Формально вони немов підлягали «Головному Отаманові», але, по суті, ця славолюбна «балерина» боялась цих отаманів, запобігала їхньої ласки й не сміла ні за які злочинства покарати цих «героїв», щоб не загубити серед них своєї популярності. І через це отамани й отаманці вільно розкрадали гроші, пиячили, беешкетували й робили єврейські погроми» (Винниченко, 1920).

Голова Директорії та діячі Центральної Ради гальмували революцію від самого її початку. Важливими аргументами, на думку політика, є наступні: народ хотів проголошення Самостійної України, а Центральна Рада вважала це гасло контрреволюційним і визнавала автономію у складі Росії; народ прагнув війська, а міністри-соціалісти погоджувалися на міліцію; свідомі українці на мітингах і вічах кидали виклик Москві, а Генеральний Секретаріат посилав до Петрограда делегації з метою узгодити різні питання та ін. Винниченко зауважував, що інтелігенція не розуміла настроїв та інтересів народу, тому не могла бути його лідером.

Трансформація отаманщини була зумовлена законами суспільного розвитку суспільства революційного періоду: послаблення влади, розчарування у керівниках нації, зниження авторитету ватажків і С. Петлюри зокрема, поразка у війні з більшовиками, втрата контролю над територіями, втрата довіри населення до уряду, загострення міжнаціональних відносин та ін.

Українська влада не помічала більшовицького війська на власній території, аж поки 3 січня 1919 року не був узятий Харків. Для Директорії війна з більшовиками виявилася несподіванкою. Також різними були і погляди на розв'язання низки політичних питань у країні. Так, В. Винниченко сподівався на порозуміння з Москвою шляхом мирних переговорів, а Головний отаман Петлюра був прихильником збройного опору більшовицькій агресії. Обмін дипломатичними документами між УНР та РСФРР не змінив ситуації: 2 лютого 1919 року Директорія евакуювалася до Вінниці, а 6 лютого радянські війська здобули Київ.

Основними причинами послаблення Отаманщини були: повна втрата контролю над армією і ситуацією в регіонах, фактичне самоуправство «січової ради» в столиці та отаманів на місцях, відсутність реальної влади у сформованого уряду, мінімальні результати проведення Трудового конгресу, втрата контакту з селянами, падіння авторитету Директорії в суспільстві.

В. Винниченко зазначив, що втратив вплив на керування процесами в УНР, тому ультиматум представників Антанти про свій вихід зі складу Директорії використав як привід для відставки: «Отже, моя урядова діяльність, слава богу, кінчається. Правда, мене, як собаку, виганяють. Але мені приємна ця брутальність сучасних переможців. Я радий іменно такому кінцеві: він очищає мої невільні помилки перед соціальною правдою, зроблені в ім'я правди національної. Я гордий з того, що Капітал зробив мені честь, причисливши мене до тих, з якими він не може вжитись» (Винниченко, 1920).

На перші ролі в Директорії висунувся Головний Отаман С. Петлюра. Згодом В. Винниченко саме отаманщину назвав головною причиною ліквідації моделі ефективної організації влади, яка поєднувала б національні та соціальні інтереси української нації.

13 лютого 1919 року у Вінниці був створений новий уряд на чолі з С. Остапенком. Незважаючи на поступки Директорії на переговорах з представниками французького командування, досягти компромісу з Антантою щодо умов надання Армії УНР матеріально-технічної допомоги не вдалося.

У квітні 1919 року радянська влада була встановлена на всій території України, крім Надзбруччя і західних областей. Директорія робила спроби стабілізувати воєнно-політичну ситуацію в Україні. Проте відкрита агресія кількох іноземних держав і неприхильне ставлення деяких лідерів Антанти до незалежності УНР на Паризькій мирній конференції 1919–1920 рр. звели нанівець ці намагання.

Правовий статус існування Директорії як найвищої влади в УНР у складі однієї особи регулював закон «Про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в Українській Народній Республіці», ухвалений урядом 12 листопада 1920 року. Наприкінці 1920 р. Директорія УНР втратила контроль над територією України, і С. Петлюра був змушений емігрувати.

Українська державність існувала у 1919 році в умовах тотальної політичної нестабільності. Відсутність у Директорії чіткого бачення перспектив розвитку та відповідної політичної програми стала каталізатором політичної боротьби. Обрана Директорією лінія компромісу між лівосоціалістичними та поміркованими силами не спрацювала у тогочасних політичних умовах. Перенесення політичної боротьби у сферу державного життя стало причиною частотої зміни виконавчої влади. Протягом 1919 року УНР пережила чотири зміни уряду, причому склад і політична програма

кожного кардинально відрізнялися від попереднього. У зазначений час державний курс УНР зазнавав коливань відповідно до активізації того чи іншого політичного угруповання. У 1919 році національна демократія не спромоглася згуртуватися навколо єдиної мети – розбудови української незалежної держави.

В останньому розділі В. Винниченко наголошує та тих проблемах, які виникли після революційних подій, розвінчує нову-стару політику на українських землях. Письменник наголошує, що зазначені зміни у політичному житті країни не пройшли даремно, і хоча вони зазнали поразки, проте, здобувши гіркий досвід, у майбутньому Україна стане самостійною незалежною державою: *«І раніше чи пізніше та українська державність, яка властива природі нашої робітничої нації, державність, яка має, як держава, як орган*

класового примусу й утиску, зникнути й перетворитися в громаду працюючих, соціально-рівних, творчих і вільних людей, – неминуче мусить бути і буде» (Винниченко, 1920).

Висновки. Українська революція, що так вдало розпочалася для українства, у кінцевому підсумку закінчилася трагічно для великої волелюбної державотворчої нації. Разом з тим Революція продемонструвала великий потенціал українства до визвольних змагань і збагатила людство досвідом, який заслуговує глибокого аналізу та вивчення.

«Відродження нації» В. Винниченка і сьогодні залишається неперевершеною й актуальною працею. Тритомник митця став внутрішньою ідеологічною потребою України під час вибору перспективи на зламі 80-90-х років минулого століття і на початку нового століття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Винниченко В. Відродження нації (Історія української революції, кінець 1917 р. – грудень 1919 р.) В 3-х частинах. Київ – Відень, 1920. http://ukrlit.org/faily/avtor/vynnychenko_volodymyr_kyrylovych/vynnychenko-vidrozhennia_natsii.pdf
2. Привалова С.П. Публицистика В. Винниченка: Актуальные научные исследования в современном мире: Журнал. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вып. 5(49), ч. 5. С. 42–48.

REFERENCES

1. Vynnychenko V. Vidrozhennia natsii (Istoriia ukrainskoi revoliutsii, kinets 1917 r. – hruden 1919 r.) [Vynnychenko V. Revival of the nation (History of the Ukrainian Revolution, late 1917 – December 1919)]. In 3 parts. Kyiv – Vienna, 1920. http://ukrlit.org/faily/avtor/vynnychenko_volodymyr_kyrylovych/vynnychenko-vidrozhennia_natsii.pdf [in Ukrainian].
2. Pryvalova S.P. Publitsystyka V. Vynnychenka: Aktualnyie nauchnyie issledovaniya v sovremennom mire [Journalism V. Vinnichenko: Current research in the modern world]: Zhurnal. Pereyaslav-Hmel'nitskiy, 2019. Vyip. 5(49), ch. 5, pp. 42–48 [in Russian].